

TUNNITÖÖ

KUIDAS MURDA LAHTI TARBIMISÜHISKONNAST?

EESMÄRK

Õpilane oskab endast mõelda teisiti kui vaid tarbijast ning teab mõningaid võimalusi, kuidas süsteemselt läheneda ületarbimisprobleemile.

ÕPITULEMUSED

Õpilane:

- kaardistab takistusi ja pakub toetavaid lahendusi, mis teevad keskkonnahoidliku valiku lihtsaks ja mugavaks;
- seob lahendused seesmise/välise püüdluste ja psühholoogiliste põhivajadustega (kompetentsus, autonoomia, seotus);
- mõistab kooli, KOVi ja ettevõtete rolli süsteemimuutuse kujundamisel ning sõnastab klassi tasandi ettepaneku.

ÕPPEVAHENDID TUNNI LÄBIVIIMISEKS

- Tahvel ja markerid (või esitlusvahend).
- Iga rühma jaoks paber ja markerid.

TUNNI PIKKUS

75 min

ETTEVALMISTAV KODUTÖÖ

Õpilased loevad kodus läbi peatüki „Kuidas murda lahti tarbimisühiskonnast?“ ning teevad läbi iseseisvad harjutused.

„MINA KUI TARBIJA, KODANIK JA INIMENE“ (15 MIN)

- Õpetaja algatab klassiarutelu järgmiste küsimustega.
 - Millist rolli näevad õpilased endal keskkonnahoidlikkuses? Mida nad juba teevad või oleksid valmis tegema?
 - Mis roll on tarbimise vähendamisel riigil, omavalitsustel, ettevõtetel, haridusasutustel, kaubanduskeskustel ja kodanikel?
 - Kuidas saavad need samad osapooled toetada seesmisi elupüüdlusi ja psühholoogilisi põhivajadusi (nt linnaruum koosolemiseks ilma tarbimata, koolikultuur, mis väärtustab pingutust ja koostööd, kehapositiivsuse toetamine, mis vähendab välimusega seotud pingeid)?

RÜHMATÖÖ: LAHENDUSED ÜKSIKISIKU JA SÜSTEEMI TASANDIL (45 MIN)

- Õpetaja jagab klassi 3–4-liikmelisteks rühmadeks. Iga rühm valib ühe teema: liikumine, energia, toit, jäätmed, tarbimine või vesi.
- Õpetaja selgitab, et keskkonnahoidliku käitumise mugavamaks, harjumuspäraseks ja odavamaks muutmiseks on vaja motiveerivaid lahendusi nii üksikisiku kui ka süsteemi tasandil.
 - Üksikisiku tasandil: meeldetuletus, kokkulepe sõbraga, lihtne ligipääs vahenditele;
 - Süsteemi tasandil: taristu, reeglid, teenused, hinnasignaalid, kooli või KOV-i otsused.

- Rühmade ülesanded
 - Takistuste kaardistamine: rühm toob välja 3–5 punkti, mis teevad konkreetse valdkonna puhul keskkonnahoidliku käitumise raskeks. Näited:
 - Liikumine: rattateede või hoiukohtade puudus; ebaturvalised ülekäigud; nõrk ühistranspordi graafik.
 - Energia: puuduvad arusaadavad näidikud; säästulahendused kallid; teadmatus seadete kohta.
 - Toit: tervislik valik kallis; kooli ümbruses vaid kiirtoit; puudub taaskasutuse võimalus.
 - Jäätmed: segadus sortimisreeglites; kogumiskapid kaugel või puuduvad.
 - Tarbimine: parandamine kallis või keeruline; puudub laenutusvõimalus; surve „uus on parem“.
 - Vesi: pikad dušid harjumusena; pudelivee norm; puudub kannufilter.
 - Lahenduste pakkumine: rühm toob välja 3–5 lahendust üksikisiku ja süsteemi tasandil, mis võiksid valitud teema puhul toetada keskkonnahoidlikku käitumist. Näiteks:
 - Üksikisik: kalendriteeldetuletus; nähtav eesmärk („30 rattapäeva“); kokkulepe kaaslasega; lihtne ligipääs vahenditele (remondikomplekt, isiklik korduskasutusnõu hoiukoht).
 - Süsteem: kooli reegel või korraldus (üritustel nõude ringlus); taristu (rattahoidla, varjualune, sortimiskapid); teenused (laenutus, paranduspäevad, „vahetusriiul“); hinnasignaalid (oma nõuga odavam, ühekordne kallim); nähtav tunnustus (nt „nädala remondimeister“).
 - Miniplaani koostamine: õpilased valivad oma valdkonna kohta ühe võtmelahenduse ja koostavad lühikese tegevusplaani.
 - Mis muutub? (1 lause)
 - Kes teeb? (rollid: õpilased, õpetaja, huvijuht, majandusjuhataja, KOV, partnerid)
 - Kuidas? (2–3 sammu: taristu või teenus, suhtlus, rahastus/allikas)
 - Millal? (tähtaeg)
 - Mõõdik: kuidas näha, et toimib? (nt „3 kuu pärast kasutab ringlust 50% klassist“).
- Iga rühm esitleb klassile oma teemat, suurimat takistust, valitud lahendust ja mini-plaani.

Näide:**liikumine**

- Takistused: turvalise rattahoidla puudus; pikk bussisõit ümberistumistega; koolis pole kuivatamise või duši võimalust.
- Lahendused:
 - Üksikisik: „Rattakaaslane“ 2× nädalas; klassi „rattapäeviku“ pidamine.
 - Süsteem: kooli rattahoidla ja kuivatamise nurk; ettepanek KOV-ile ohutuma ülekäiguraja rajamiseks.
- Miniplaan (võtmelahendus):
 - Mis muutub? Sisehoovi paigaldatakse 20-kohaline rattahoidla ja garderoobi kuivatamise nurk.
 - Kes teeb? Õpilasesindus ja huvijuht (taotlus), majandusjuhataja (paigaldus), KOVi esindaja (kooskõlastus).
 - Kuidas? Koha ja maksumuse kaardistus, ettepanek kaasavasse eelarvesse, kampaania „Ratas kooli“.
 - Millal? Ettepanek selle kuu lõpus; paigaldus suvevaheajal.
 - Mõõdik: septembris sõidab vähemalt 40% klassist kord nädalas rattaga kooli.
- Ühine arutelu
 - Milliseid toimivaid lahendusi on koolis, linnas või kodus juba nähtud?
 - Milline meeldetuletus või teenus aitaks igaüht isiklikult kõige rohkem?
 - Kuidas omavalitsuse poliitika (liikuvus, taristu, ürituste reeglid) nende valikuid mõjutab ja millise ettepaneku saaks klass ühiselt teha?
- Õpetaja seob iga rühma töö seesmist ja väliste püüdluste ning psühholoogiliste põhivajadustega (kompetentsus, autonoomia, seotus). Rõhutatakse, et hea lahendus teeb keskkonnahoidliku valiku mugavamaks kui vana harjumus ja vähendab üksikisiku „tahtejõu“ koormust.

**„ÄRIMUDEL,
MIS EI SUNNI
OSTMA“
(10 MIN)**

- Õpilased töötavad rühmades ja loovad minikontseptsiooni ettevõttest, mis vähendab tarbimist ja mille ärimudel on kooskõlas keskkonnahoiu põhimõtetega.
- Juhised rühmadele
 - Valige üks tooteklass: nutitelefon, riided, mööbel, spordivahend, mänguasjad vms.
 - Kasutage vähemalt kahte järgmistest lahendustest: parandamine, rentimine, jagamine, modulaarsus, toote pakkumine teenusena (nt „valgus teenusena“), kapselgarderoob.
 - Mõelge läbi, kuidas ettevõtte teenib tulu ilma agressiivse reklaamita. Näited: kuutasu teenuse eest, hoolduspaketid, osade vahetus, „tagastad–saad krediiti“, järelturu vahendus.
 - Analüüsige, kuidas ärimudel toetab seesmisi elupüüdlusi ja psühholoogilisi põhivajadusi (kompetentsus, autonoomia, seotus).
 - Näited: paranduskoolitused (kompetentsus), valikute läbipaistvus (autonoomia), kogukonna-üritused (seotus).
- Õpilased esitavad seejärel 60-sekundilise „liftikõne“, milles nad tutvustavad oma ettevõtte ideed ja selgitavad, kuidas see toimib.
- Skeem, mis näitab, kuidas toode või teenus ringleb: tootmine → kasutus → hooldus/parandus → korduskasutus/rent → ümber-töötamine.

**KOKKUVÕTE JA
REFLEKSION:
„MINU JÄRGMINE
SAMM“ (5 MIN)**

- Õpetaja juhhib klassi arutelu kahel tasandil toimuva muutuse üle:
 - süsteemne samm (nt ettepanek kaasavasse eelarvesse, korduskasutuskasutuse ringlus koolis, paranduskohviku korraldamine);
 - isiklik samm (nt üks harjumus, mis toetab seesmisi püüdlusi ja vähendab tarbimissurvet).
- Lõpus seotakse teema majanduse peatükiga: arutletakse, milliseid majandussüsteemi muutusi oleks vaja, et keskkonnahoid ja inimeste heaolu oleksid paremini tasakaalus.